Vladimír Liška

NEJDĚSIVĚJŠÍ MÍSTA ČESKÉ HISTORIE

Po stopách tajemných míst s ozvěnou času

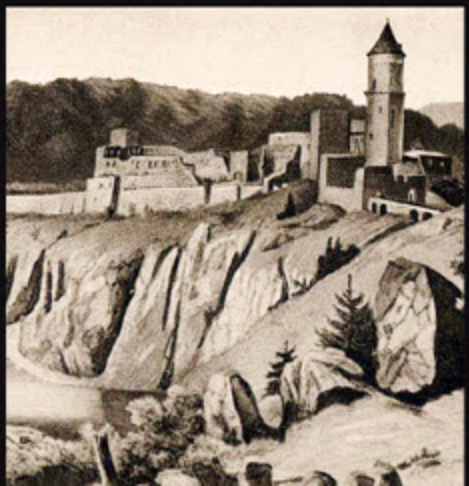

x·y·z
NAKLADATELSTVÍ

Vladimír Liška

NEJDĚSIVĚJŠÍ MÍSTA ČESKÉ HISTORIE

Po stopách tajemných míst s ozvěnou času

Vladimír Liška

NEJDĚSIVĚJŠÍ MÍSTA ČESKÉ HISTORIE

Po stopách tajemných míst s ozvěnou času

© NAKLADATELSTVÍ XYZ, s. r. o., 2012
© Vladimír Liška, 2012
Photos © Thinkstock, Ljuba Vašáková, 2012

ISBN 978-80-7388-619-6

OBSAH:

	Prolog	**9**
I.	**Po stopách gigantů** (Obří hrad)	**11**
II.	**Smrt v temnotách** (Býčí skála)	**24**
III.	**Pád rodu Slavníkovců** (Libice)	**36**
IV.	**Neobjasněný atentát** (Zbečno)	**55**
V.	**Strašidelný rarášek** (Zvíkov)	**65**
VI.	**Vchod do pekel** (Houska)	**75**
VII.	**V záři kalicha** (Lipany)	**86**
VIII.	**Černý den zimního krále** (Bílá hora)	**107**
IX.	**Nejdelší den kata Mydláře** (Staroměstské náměstí)	**124**
X.	**Rozhodl to meč** (Chebský hrad)	**135**
XI.	**Fanatikovy hořící hranice** (Velké Losiny)	**152**

XII.	**Nedobytná pevnost a vězení** (Špilberk)	**172**
XIII.	**Bitva tří císařů** (Slavkov)	**191**
XIV.	**Všichni proti všem** (Sadová)	**208**
XV.	**Osudová cesta Anežky Hrůzové** (Polná)	**229**
XVI.	**Poslední zabijákovo útočiště** (Dům U vraha)	**245**
	Epilog	**257**
	Přehled použitých pramenů a literatury	**259**

PROLOG

Historie k nám promlouvá v odkazech našich předků a někdy už jen v sotva viditelných stopách, které nám po sobě zanechali lidé, pro nás již navždy ztracení. Jsou místa opředená pověstmi, legendami a mýty, místa, k nimž se vážou klíčové okamžiky našich národních dějin, i místa, kde čin člověka navždy zanechal vzpomínky na události, jež se vymykaly normálnímu běhu života svou výjimečností, nadčasovostí, tragikou nebo osudovostí.

Všechna ta místa se zapsala do historie něčím velmi neobvyklým. Mnohá z nich jsou dodnes uctívána jako posvátná, jiná nás naplňují hrdostí a pýchou, další smutkem, některá dokonce hrůzou. Na jedněch se cítíme šťastně a uvolněně, na jiných pociťujeme tíseň a vnitřní neklid. Často nevíme proč. Možná i proto, že o daném místu toho víme hodně nebo naopak málo, možná proto, že v samotné krajině je zakódované poselství.

Stopy těch událostí jsou ukryté pod nánosy hlíny nebo v písemných pramenech, děsivá místa překryl milosrdný příkrov času. Často tak dokonale, že o tom, co se v dávné minulosti skutečně stalo, máme jen mlhavou představu, domýšlíme si, fabulujeme. Proto bychom se do těch míst měli vracet a přiblížit se k nim třeba jen formou psaného slova. Vždyť slibují i zajímavá dobrodružství.

Autor

I.

PO STOPÁCH GIGANTŮ
Obří hrad

Stařec se zastavil a pohlédl vzhůru před sebe. Ještě chvíli a už bude u hradeb, tyčících se před ním jako temná silueta obra. Po obou stranách zarostlé lesní stezky tu obrovské balvany nakupené do vysokých skalních stěn vytvářely průrvu, která vedla k cíli jeho strastiplné cesty.

Bílá vlněná kapuce se starci svezla na ramena a odkryla dlouhé stříbřité vlasy, paprsek zapadajícího slunce spočinul na jeho tváři, pokryté hlubokými vráskami. Vznešenost postavy zdůrazňoval dlouhý bělostný plnovous, teď spíše šedavý, protože ho pokrýval prach. Stařec obtížně dýchal, s námahou se opíral o těžkou sukovici, ale jeho oči svědčily o pevném odhodlání vyjít až nahoru.

Náhle si uvědomil, že už neslyší zpěv ptáků, který ho od úpatí kopce doprovázel až sem. Vůkol panovalo podivné ticho, přerušované jen praskotem suchých

větví pod jeho těžkopádnými kroky. Jako by v těch místech končil svět, který tak důvěrně znal.

Věděl, co ho tu čeká. Už sto let bylo toto místo opuštěné, svěřené jen moci přírodních živlů. Nikdo se sem neodvážil, nikdo na sebe nechtěl přivolat kletbu bohů, jimž byla svatyně zasvěcena. Její tajemství znalo jen několik Vyvolených. On byl posledním z nich. Teď sem přicházel zemřít, jak to vyžadoval předsmrtný rituál. Zde, v místech, kde stála Brána, skončí jeho pouť pozemským bytím a on se poté zrodí do jiného světa.

Konečně doklopýtal na vrchol. Před ním se rozkládal široký prostor tvořený mohutnými balvany, poskládanými na sebe, labyrint chodeb a chodbiček. Kudy se dát, aby došel až k Bráně?

Věděl, že musí čekat na soumrak, pouze tuto jedinou noc v roce se Brána otevírá. Posadil se do mechu poblíž kamenných valů, jež ohraničovaly posvátný okrsek, a čekal na západ Slunce. Když z vrcholů okolních stromů zmizel poslední sluneční paprsek, sáhl pod svůj plášť a vyňal bílý kámen. Pak vstal a vstoupil do nejbližší chodby labyrintu. Kámen v jeho dlani se rozzářil zelenkavým svitem, ale jakmile udělal první krok, zelené světlo pohaslo. Špatně. Musí to zkusit jinde.

Vydal se k vedlejší chodbě, ale výsledek byl stejný. Teprve když vešel do čtvrtého temného kamenného jícnu, světlo v jeho dlani se jasně rozzářilo. Konečně jde tím správným směrem…

Když vyšel z průrvy, ocitl se na prostranství se třemi obrovskými kamennými stélami, zasazenými hluboko do země. Kámen v jeho ruce se rozzářil zeleným světlem,

které zalilo celý prostor svatyně. Nebe potemnělo a na vrcholcích stél se objevily modré plamínky. Z černého mraku sjel bílý blesk a udeřil do té prostřední, nejvyšší.

V tu chvíli stařec klesl na kolena, jako omámen podivnou vůní. Kámen v jeho ruce se rozpadl, drobná kamenná drť se ze spálené dlaně sypala na zem.

Vzápětí se ozval mocný rachot Hromovládného a stařec s úžasem hleděl na obě krajní stély, na jejichž vrcholcích se objevily zářivé koule a vytvořily zářící půlkruh, dotýkající se špičky prostředního kamene, který předchozí úder blesku neporušil. Sršící oblouk ozářil klečícího starce. V místech, kde stála prostřední stéla, vystupoval ze země kužel světla. Brána se otevřela.

Stařec vstal a země se pod ním zachvěla. Z hlubin se ozvalo temné dunění a velké balvany kolem se pohnuly. Ještě než stařec vstoupil do světelného kužele, část okolních kamenných stěn se začala hroutit. Vzápětí ho zářící světlo pohltilo. Zmizel poslední z Vyvolených.

Celá svatyně se ponořila do tmy, hrozivé dunění provázelo zhroucené kamenné valy, které se řítily z okolních svahů, obří stély se rozpadaly na kusy. Tehdy srdce svatyně umlklo navždy, zbyla jen podivná změť velkých i menších balvanů, rozsetých po vrcholu kopce. Tajemství si s sebou odnesl poslední člen dávného bratrstva Vyvolených.

Stalo se před více než dvěma a půl tisíciletím.

* * *

Obří hrad na kopci Valy poblíž šumavských Kašperských hor je místem, které dodnes zneklidňuje české archeology. Nepochybně se jedná o nejvýše položenou prehistorickou stavbu v Čechách. Záhadou je, proč zde taková gigantická stavba vznikla a čemu sloužila.

Jak už název napovídá, je to vskutku velkolepé dílo dávných stavitelů na ploše kolem tří hektarů, obklopené vysokými masivními kamennými hradbami, nahoře navíc zpevněnými dřevěnými palisádami. Za bouřek toto místo bičují blesky, takže lze usuzovat, že ani v době, kdy hradiště vzniklo, zde nebylo bezpečno.

Není vyloučeno, že to byl kultovní okrsek, kde se konaly rituály na počest boha Taranise, vládce hromu a blesku, kterého uctívali Keltové, jimž bývá vznik Obřího hradu připisován. Vzývání přírodních sil a živlů patřilo mezi významné atributy keltského náboženství a na tomto místě bylo k nebi blíž.

Jenomže není vůbec jisté, zda gigantické hradiště vybudovali skutečně Keltové. Archeologické sondáže totiž nepřinesly dosud nic, podle čeho by se dalo bezpečně určit jeho skutečné stáří. Existuje pouze odhad, že stavba mohla vzniknout někdy mezi šestým a prvním stoletím před naším letopočtem, neboť připomíná pozdější keltská oppida.

Dosud se však nenašlo nic, co by keltské osídlení potvrzovalo, žádné zbraně, zbytky keramiky a další předměty běžné každodenní potřeby. Po-

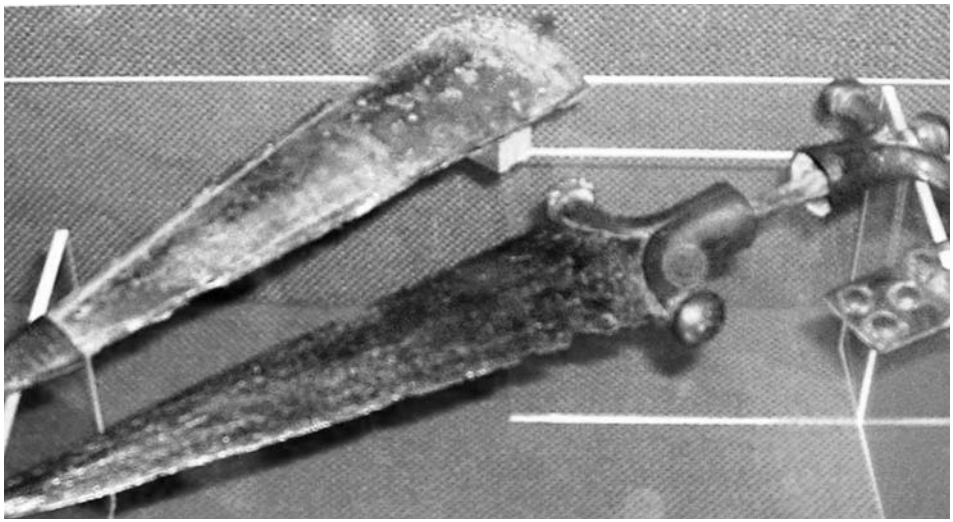

Keltské dýky

dle nálezu pouhých několika keltských mincí nemůžeme usuzovat na osídlení, jejich majitel tudy mohl jen procházet, hradiště dokonce mohlo být už tehdy v rozvalinách.

Prý na tomto místě žili obři, kteří celé hradiště postavili a zvolili za své hlavní sídlo. Vypravuje se o pradávném nálezu obrovských dlouhých kostí, které pravděpodobně patřily nějakému pravěkému zvířeti, lidé je však připsali bájným obrům. Tehdy tu ještě stály zbytky hradeb z mohutných balvanů a jediným přijatelným vysvětlením mohli být stavitelé-obři.

Vždyť zmínky o obří lidské rase, která měla předcházet dnešním lidem, najdeme v mytologii mnoha starověkých národů i ve Starém zákoně (Genesis 6, 4). Mělo jít o tvory žijící na zemi ještě před biblickou potopou světa, po níž beze zbytku zmizeli.

Model pozvolného evolučního vývoje lidi obřího vzrůstu neuvádí. Avšak nálezy obřích pěstních klínů v jihozápadní Africe a Sýrii, které jsou až dvaatřicet centimetrů dlouhé a váží kolem čtyř kilogramů, mimořádně velké kamenné sekery a škrabadla k vydělávání kůží, to vše vedlo k závěru, že nástroje používal mohutný tvor, vysoký až čtyři metry, a že informace o existenci obřích předchůdců dnešních lidí nemusejí být jen dílem lidské fantazie. Antropologové i paleontologové tu mají ještě obrovské pole působnosti.

Co dosud víme, archeologie zatím nepotvrdila, že by takzvaný Obří hrad byl osídlen. Tím méně obřími bytostmi.

Lze se domnívat, že význam tohoto pravěkého sídla byl ryze kultovní. Nepřímo to dosvědčuje i takzvaný kamenný stůl, osamocený velký plochý balvan v akropoli, centru celého hradiště. Je to opravdu zbytek někdejšího pohanského obětiště?

Od antických autorů včetně římského politika a vojevůdce Gaia Julia Caesara (100–44 př. n. l.) víme, že Keltové budovali kamenné svatyně, kde se čas od času shromažďovali druidové k posvátným obřadům, někdy provázeným i lidskými oběťmi.

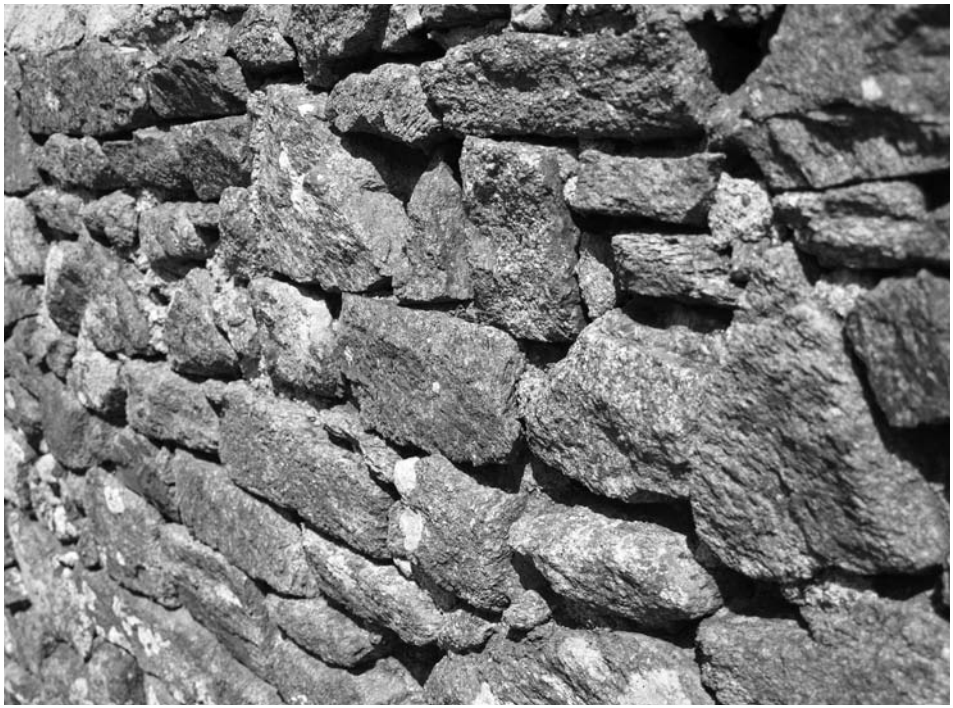

Keltská kamenná zeď

Ačkoli někteří moderní keltologové lidské oběti u Keltů odmítají jako výmysly antických dějepisců, kteří se prý toto etnikum snažili účelově vykreslit jako krvelačné pohany, panuje shoda v názoru, že k rituálním obětem docházelo.

Podle řeckých a římských pramenů byli obávaní válečníci, provozující kult hlav, který vycházel z víry, že odseknuté hlavy v boji zabitých nepřátel jsou nejen výrazem moci vítězů, ale síla poražených přechází do duší keltských bojovníků. Hlavy svých protivníků vystavovali ve zvláštních svatyních, a čím byl protivník silnější, tím byla jeho hlava cennější.

Historici soudí, že Keltové neválčili jen s vyspělejším antickým světem, vedli boje i mezi sebou, a právě nesváry mezi jednotlivými keltskými kmeny mohly být jednou z příčin zhroucení této civilizace, koncem prvního století pohlcené Římany a Germány.

Pokud tedy Obří hrad skutečně sloužil jako významné kultovní centrum Keltů, nemusely zde být lidské oběti výjimkou. To, že se pozůstatky po takových obětech dosud nepodařilo najít, může být jen náhoda. Celoplošný archeologický průzkum zde dosud nebyl uskutečněn, podzemí Obřího hradu může tedy skrývat nejedno tajemství, včetně obětních jam.

Stále však musíme mít na paměti, že jsou to jen hypotetické úvahy, chybí to nejdůležitější, totiž důkazy. Důležitost Obřího hradu je ale nesporná. Vždyť byl na několika místech opevněn dvojitými mohutnými hradbami, z nichž ta první tvořila jakési předhradí, bezpečnostní pás, který střežil horní akropoli.

Bylo to neobvyklé opatření dávných stavitelů. Jako kdyby se něčeho nebo někoho báli, a proto vybudovali mimořádně důkladnou obrannou linii kolem hradiště. Proč ale zvolili i na tehdejší dobu tak nehostinné místo?

Odlehlost tohoto místa i mohutná fortifikační soustava dávají tušit, že Obří hrad nejspíš skrýval tajemství, jež mělo být dobře střeženo před zraky nepovolaných osob. Hradiště bylo přístupné jen vyvoleným, například keltským druidům. Souviselo to s keltskou vírou v nadpřirozeno, nebo za tím mohlo být ještě cosi jiného?

Jisté je, že kopec Valy musel být pro stavitele Obřího hradu velice zvláštní. Zřejmě „přitahoval" blesky, ale takových kopců je na Šumavě mnohem víc a žádná podobná hradiště na nich nebyla objevena. K budování Obřího hradu tedy muselo jeho stavitele motivovat ještě něco jiného než jen odlehlost místa v okolní divoké přírodě.

Jak uvádějí autoři Česal, Dvořák a Mátl v knize *Utajené dějiny Čech*, součástí keltských náboženských představ byla i víra v takzvané nelidi, beztělce, duchovní bytosti, ztělesněné démony nebo duchy mrtvých, žijícími kdesi v podzemí. Mnohé kopce byly z nějakých nám dnes neznámých důvodů považovány za vstupy do podsvětní říše mrtvých. Taková místa byla prohlášena za nebezpečná, neboť odsud mohli beztělci pronikat do říše živých lidí, a pokud nebyli rituálně spoutáni, mohli živým škodit. Proto na těchto kopcích Keltové budovali posvátné okrsky, kam měli vstup pouze druidové, kteří zde prováděli příslušné ochranné rituály.

Není vyloučeno, že takovým vstupem do jiného světa byl i Obří hrad, a proto také nikdy nebyl trvale osídlen, jak potvrzují dosavadní archeologické

průzkumy. Hradiště zde bylo postaveno jako ochrana lidí před démonickými silami. Bylo to ochranné území, beztělci tu měli zůstat navždy uzavřeni v pevných hradbách. Bylo to místo sloužící k ochraně nikoli před živými lidmi, ale před duchy a démony, v jejichž reálnou existenci Keltové věřili.

Tato víra nemusela být vlastní pouze Keltům. Zřejmě měla své kořeny již v předkeltských kulturách, odborníci někdy hovoří o takzvané protokeltské kultuře, z níž nakonec povstala rozvinutá keltská civilizace, vyznačující se megalitickým stavitelstvím (*mega* = velký, *lithos* = kámen). Takový typ staveb, ať už šlo o menhiry, dolmeny, kromlechy, hradištní pevnosti či jiné pravěké megalitické památky, byl typickým znakem dalších předkeltských kultur pravěké Evropy. Keltové však byli poslední, kdo toto megalitické umění provozovali. Těch několik desítek u nás dochovaných pravěkých menhirů připisujeme právě jim. Ale nemusí to být pravda. Možná většinu těchto kamenných stél zasadili do země již jejich předchůdci. Archeologové ještě neřekli poslední slovo.

V případě Obřího hradu však může skutečně jít o keltské dílo. I pověst o obřích stavitelích může obsahovat určité prvky pravdy; víme, že Keltové byli vesměs vysocí a urostlí lidé. Pokud u nás v časech příchodu keltských Bójů žily i kmeny, vyznačující se mnohem menším vzrůstem, mohli se jim Keltové jevit jako obři. Problém je v tom, že nevíme, jak se k nám Bójové dostali. Podle jedné teorie šlo o přistěhovalce ze západu, podle druhé mělo jít o potomky domácích protokeltských kmenů, kteří zde postupně vytvořili svou vlastní kulturu.

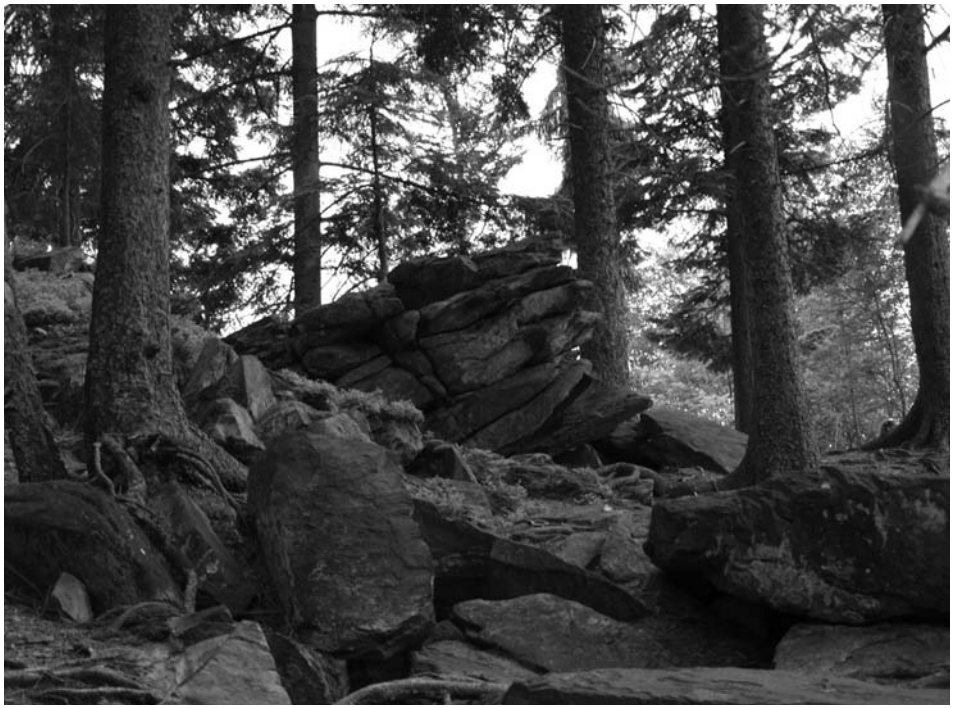

Obří hrad

Pokud je pravdivá první možnost, k níž se přiklánějí i mnozí odborníci, pak se v české kotlině mohli jevit Keltové jako vetřelci s nevídanými fyzickými dispozicemi. Byli to tvrdí a nebezpeční bojovníci a dobyvatelé, opanovali českou kotlinu válkami a vyvrátili nebo obsadili hradiště původních obyvatel.

S nimi se nakonec v průběhu dalších staletí smísili a vybudovali vlastní civilizaci, v níž Obří hrad, ale i jiné keltské svatyně tvořily důležité opěrné body jejich moci i duchovní nadřazenosti.

Posledním nevyřešeným tajemstvím Obřího hradu je jeho zánik. Archeologové nenalezli zbraně či jiné známky násilného dobývání, přesto byly pevné hradby rozmetány. Jako by zde působila nějaká mocná síla.

Podle některých názorů to mohlo být zemětřesení či jiná živelná katastrofa, která toto místo před tisíciletími zasáhla. Zhroucení hradeb mohly způsobit i podmáčené svahy při prudkých a dlouhotrvajících deštích, kdy se z nebe po týdny valily proudy vod a vytvářely potoky, které přispěly k sesuvu půdy.

Vyloučit to nemůžeme. Pokud je tato hypotéza správná, měli bychom stopy osídlení hledat nikoli na vrcholu kopce, ale spíše při jeho úpatí. Zbytky keramiky, zbraní a dalších předmětů neleží v místech někdejšího Obřího hradu, ale někde hluboko pod ním, kam je odplavila voda.

Stopy možné živelné katastrofy však již dávno zahladil čas, proto je zánik gigantického kamenného veledíla, připisovaného Keltům, dodnes předmětem dohadů. Na temeni kopce Valy zbyla jen torza obřích balvanů, které ničivé síle odolaly.

Možná i proto Obří hrad působí tak nepřirozeně až děsivě, i po tisíciletích vzbuzuje respekt. Nevíme, čemu hrdé pravěké sídlo sloužilo; dávní stavitelé sice dočasně zvítězili nad přírodou, příroda však jejich dílo opět pohltila.

Stopy po běžné lidské činnosti uvnitř opevnění Obřího hradu nebyly nalezeny, přesto takovou činnost předpokládáme, protože jinak by mohutná stavba uprostřed šumavských hvozdů ztrácela smysl.

Snad zde stálo obětiště, po němž kdysi tekla krev, určitě zvířecí, možná i lidská, a rituály na počest dávných bohů měly zůstat skryté okolnímu světu. Snad to bylo místo, kde se zjevovali démoni a duchové mrtvých, kteří tu měli zůstat navždy uvězněni pomocí magických obřadů keltských druidů.

Obří hrad stále střeží svá tajemství. Je to místo jako stvořené k meditacím. Je tu zvláštní atmosféra, brána oddělující nebe a zemi. Nezbývá než doufat, že jednoho dne bude alespoň jedna brána otevřena. A až do ní vstoupíme, budeme o Obřím hradě možná vědět všechno. Je to jediná brána, po níž lidstvo od nepaměti touží. Brána poznání.

II.

SMRT V TEMNOTÁCH

Býčí skála

V jeskyni, kam pronikalo světlo jen malým otvorem ve stropě, planulo ještě několik loučí. Nový náčelník a šaman kmene se rozhlédl kolem sebe. Slunce stále spalovalo vyprahlou zemi, měsíc se čtyřikrát proměnil ve zlatavý kruh, tady však byl příjemný chládek. Ale voda vyschla, v řečišti podzemního potoka zbyl jen malý pramínek, tenký jako lidská paže.

Bohové se od kmene odvrátili. Úrodu zničil sluneční žár, trval už sedmdesát měsíčních svitů a nebylo co jíst. Zásoby došly, zvěř se z nehostinného kraje dávno přestěhovala jinam. Lovci se vraceli jen s hubenými úlovky, které nestačily nasytit ani ženy s dětmi. Osadou zněly bubny každý den, ale bůh deště je neslyšel. Přišla smrt. Dětem naskákaly po těle černé skvrny, jejich vyhublá těla se třásla, horečka je stravovala.

Ani jejich matky se neubránily záhadné nemoci, a když se slunce objevilo na obloze potřetí, měla osada dvacet mrtvých a další přibývali.

Šaman se začal bohů ptát, co žádají. Za zvuku chřestítek se kolébal ze strany na stranu a vdechoval kouř ze zapálených bylin. Oči měl upřené k nově zrozenému zlatému kruhu, s výkřikem ukázal směrem k jeskyni a vyčerpán padl na zem. Všichni mysleli, že zemřel, ale on se po chvíli probral z mrákot a ostatním sdělil své vidění.

Zítra zemře starý náčelník, jeho tělo má být pohřbeno v jeskyni, kam vybraní muži čas od času chodili tavit železo. Uměli vyrobit dobrý kov a lidé jiných kmenů i z dalekého okolí pro něj chodili a domlouvali obchody, díky nimž kovolijci brzy zbohatli. Jakmile se ale okolní náčelníci dozvěděli o záhadné nemoci, obchod ustal.

Nový náčelník přemýšlel. Možná to byla chyba. Snad měli zůstat doma na jihu, neměli se vydávat za vysoké hory a hledat nové domovy v těchto severních končinách, kde jim teď hrozila smrt. Ale tenkrát nebylo vyhnutí. Pole je už všechny neuživila a proti hladu mohli bojovat jen útěkem. Teď tu ale byl hlad opět a s ním i rychlé umírání.

Šaman lidem sdělil poselství bohů. Všichni zemřelí se mají jako oběť přepravit do nitra jeskyně, tam mají být ponecháni se vším, co se sluší. Jejich věci, všechno, čeho se za života dotýkali, všechno se musí přenést do temné podzemní sluje, kde se zapálí velký očistný oheň. Pak bohové sešlou déšť.

Nastalo velké stěhování, trvalo mnoho dní. Jak šaman přikázal, těla zemřelých byla rozčtvrcena. Starý náčelník, který skutečně zemřel podle šamanovy předpově-

di, měl být pohřben se všemi poctami. Syn mrtvého měl nastoupit do čela těch, kdo přežijí, jeho si bohové vybrali za svého nového služebníka

Nový náčelník naposledy pohlédl na otce, jehož tělo položili na velký vůz a pokryli obětinami. Kolem nakupili ostatní zemřelé, jimž uťali ruce i nohy, aby nemohli zpět mezi živé. Nebylo snadné ke sluji všechny dopravit. Některá těla naházeli dovnitř vstupním otvorem, jiné přinesli po dnu kdysi tak dravého podzemního potoka, který se změnil v tenký pramínek. Pohřební vůz rozebrali, po částech dopravili dovnitř a znovu sestavili. Přinesli i vůz pro náčelníkovu manželku, která zemřela hned po něm. Její syn ji teď naposledy pohladil po vyhublé, zčernalé tváři.

Pak nový náčelník přistoupil k velké pohřební hranici, kolem které byly další hromádky suchých větví. Vzal jednu z loučí, hranici zapálil a skalní průrvou spěchal ven. Za sebou slyšel praskot hořících větví. Rozhlédl se. Zbytek kmene na něj už čekal a hleděl ke sloupci dýmu, který stoupal ze stropního otvoru. Stali se běženci, na další cestu si vzali jen to nejnutnější. Jen být co nejdál od tohoto prokletého místa!

Náhle se z nitra země ozvalo obrovské zadunění, to si podzemní bohové vzali svou oběť. Ušli sotva jednu míli a na obloze se objevil velký černý mrak. Vzápětí se spustil déšť. Šaman měl pravdu! Bohové přijali oběť a zmučeným osadníkům seslali vodu. Prašná stezka se proměnila v bahnisko.

Déšť netrval dlouho, běženci si sotva stačili naplnit své vaky blahodárnou tekutinou. Poznali, že bohové požehnali jejich další pouti, že už nebudou umírat. Nevěděli, kam dojdou, jedním si ale byli jisti, do těchto míst se nikdy nevrátí.

Zda se ten pochmurný příběh kolem roku šest set před naším letopočtem odehrál takto, nebo úplně jinak, to se nedozvíme. K něčemu podobnému však došlo, stopy tragické události v jedné jeskyni Moravského krasu poblíž dnešního Adamova objevil moravský archeolog Jindřich Wankel (1821–1897). Jeskyně nese jméno Býčí skála, a to nejen podle objevu bronzové sošky malého býčka v podzemních prostorách, kde dr. Wankel nalezl i množství lidských ostatků a pravěkých předmětů, jmenovala se tak už mnohem dříve.

* * *

Jindřich Wankel byl lékař a antropologie, archeologie, paleontologie a speleologie byly jeho celoživotním koníčkem. Jeskyně Moravského krasu ho lákaly odjakživa a nálezy z pravěkého období, které v nich učinil, ho časem zařadily mezi uznávané specialisty na dobu kamennou.

Jeho životní příběh je příběhem muže, který se z poctivého samouka vypracoval v renomovaného odborníka a stal se jedním z průkopníků české prehistorické vědy v časech, kdy naše archeologie byla v plenkách a z její tehdejší metodologie by dnešním archeologům vstávaly vlasy hrůzou na hlavě, soustřeďovala se totiž jen na objevování historických předmětů pro muzejní sbírky.

V tomto ohledu Wankel nebyl žádnou výjimkou. Roku 1883 založil v Olomouci Vlastenecký muzejní spolek, který se stal jedním z důležitých

center moravského kulturního života. Wankel byl zapálený český vlastenec, navíc slavjanofil, přesvědčený o tom, že slovanské osídlení Čech sahá mnohem hlouběji do minulosti, než se v tehdejší české vlastenecké obci tradovalo. Vlastenectví také bylo jedním z podstatných motivů jeho archeologické činnosti, věřil, že se mu podaří dokázat, že prvotní slovanské osídlení na našem území pochází z mladší doby kamenné. V tom se však mýlil.

S vykopávkami v jeskyni Býčí skála poblíž moravských Křtin začal Wankel v roce 1867 a v následujících dvou letech zde našel pozůstatky po mamutovi, jeskynním medvědovi, část lidského skeletu i množství kamenných nástrojů z pazourku. Potvrdily, že v této jeskyni žili už lidé starší doby kamenné. Výzkum zaměřil na vnitřní prostory jeskyně, takzvané předsíni, kde se tehdy těžil písek, nevěnoval pozornost.

K obratu došlo v okamžiku, když roku 1869 našel v této předsíni jeden student, který sem chodil tajně kopat se svým bratrancem, malou bronzovou sošku býčka. Když se Wankel o nálezu dozvěděl, byl nadšený, konečně tu byl předmět, který potvrzoval název jeskyně. Byl přesvědčen, že se zde nacházelo středisko býčího kultu dávných Slovanů a roku 1872 se rozhodl, že správnost své teorie prokáže dalšími vykopávkami. Svou pozornost soustředil na předsíň Býčí jeskyně. Netušil, že učiní unikátní objev. Objev, který však je mezi odborníky stále předmětem sporů.

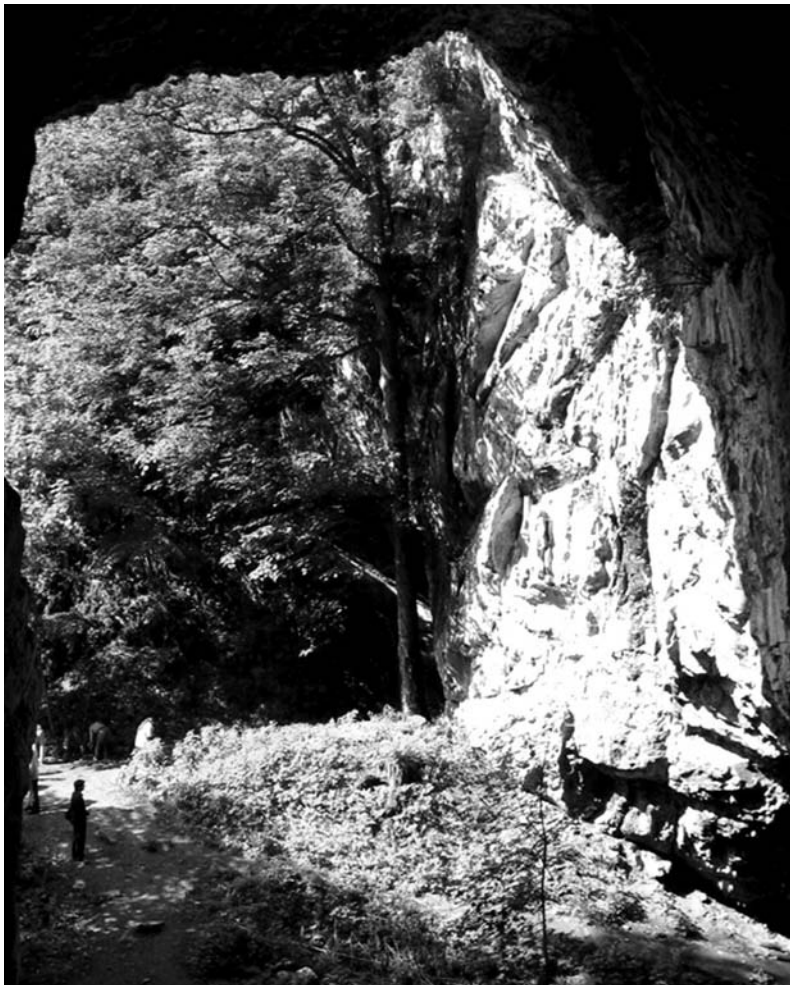

Část komplexu Býčí skála

Archeologové tvrdí, že jen náhodou objevil pozůstatky rituálního pohřbu velmože z pozdní doby halštatské (název podle naleziště výroby železných předmětů v rakouském Hallstattu), raného období doby železné, jež bývá ohraničováno sedmým až pátým stoletím před naším letopočtem. Kosterní pozůstatky mrtvého ležely na dřevěném voze, kolem byly zbytky koster desítek mužů a žen, z nichž valná část ležela na větší hromadě, zatímco některé uťaté končetiny se nacházely na jakémsi obřadním stolci. V prostoře se našly nejrůznější nádoby, zlaté, jantarové, železné i bronzové předměty denní potřeby, nádoby s obilím a další artefakty, svědčící o tom, že velmože do záhrobí doprovázely mladé dívky a jeho osobní služebníci. Lidské kostry se válely doslova všude, v bronzovém kotli byla lidská lebka, na kamenném oltáři ležely uťaté ruce, bronzové, jantarem zdobené šperky, lidské lebky byly opracované do tvaru jakýchsi číší.

Wankel tehdy dospěl k závěru, že se skutečně jednalo o rituální pohřeb s množstvím lidských obětí, ačkoli v prostředí tehdejších Čech a Moravy to bylo něco naprosto ojedinělého.

Nalezené předměty vypovídaly i o něčem jiném. Nacházely se tu totiž i takové, jež rozhodně nebyly domácí provenience, jantar prokazatelně pocházel odjinud.

Byla snad tato skupina lidí kupeckou karavanou, povražděnou, protože s sebou vezla značné bohatství? Proč ale tyto vzácné předměty v jes-

kyni zůstaly? Lupiči by je tu přece nenechali. Navíc se tu nenašla žádná stopa po krvavém střetnutí, takže přepadení ze zištných důvodů můžeme vyloučit.

Tajemství nálezů v Býčí jeskyni navíc komplikuje fakt, že Wankel zde našel zbytky železářských pecí s dílnou, kde se zřejmě vyráběly kovové předměty. Což znamená, že fungovala i jako výrobna tehdy tak ceněného železa. Odborníci se domnívají, že výroba železa v Býčí jeskyni mohla mít rituální charakter, protože technologie odlévání železa patřila mezi tabuizovaná umění.

Jediné, co Wankelův nález bezvýhradně potvrdil, byl fakt, že ostatky v Býčí skále nebyly důsledkem ozbrojeného střetnutí. V jeskyni panoval i jistý pořádek, narušený jen požárem a následným propadnutím vápencového stropu.

Dnes Wankelovu teorii o rituálním pohřbu odborníci většinou akceptují jako nejpravděpodobnější vysvětlení hrůzné tragédie. Byl to opravdu pohřeb pravěkého velmože, snad keltského, doprovázený rituálními oběťmi jeho služebnictva, manželek či konkubín. Wankel svůj nález datoval mezi léta 600–500 př. n. l., tedy do konce doby bronzové a počátků doby železné.

Není však vysvětleno, proč byla mrtvá těla zohavena, useknuty údy, hlavy, a to i v případě koní, jejichž pozůstatky se zde rovněž našly. Pro rituální pohřeb postačilo oběti pouze omámit a poté usmrtit.

Jestliže se Jindřich Wankel přiklonil k závěru, že mrtví lidé v Býčí jeskyni byli povražděni rituálně, musíme zohlednit, že v jeho době byla naše archeologie v plenkách a pravěké lokality byly spíše pleněny než odborně zkoumány. Wankel neměl k dispozici technologie dnešních archeologů, například radiouhlíkovou metodu k určování stáří nálezů. Materiálu k takové analýze bylo v jeskyni více než dost, všude byly zbytky zuhelnatělých dřev, v ohništích poblíž nalezené pravěké železářské dílny byly uhlíky. V devatenáctém století však nezbývalo Wankelovi nic jiného, než se pokusit určit stáří nálezu odhadem. K události v Býčí jeskyni mohlo dojít o několik století dříve či později.

Novodobému výzkumu lokality bohužel učinili konec během druhé světové války nacisté, kteří se rozhodli postavit zde podzemní továrnu a dno jeskyně zabetonovali. Nález v Býčí jeskyni proto dnes můžeme posuzovat jen podle dochovaných Wankelových zpráv.

Nalezené bronzové zlaté a jantarové předměty, šperky či nádoby s obilím Wankel prohlásil za součást pohřební výbavy pravěkého velmože, který v jeskyni spočíval na márách, tvořených čtyřkolovým vozem. Jenomže zbytků takových vozů se zde našlo několik, stejně jako koster zabitých koní.

Kromě toho hlavní vchod do Býčí skály vznikl až odstřelem skály v roce 1796. Původní dva vchody byly pro vozy i pro koně příliš úzké, jeden tvořil otvor o rozměrech 2x3 metry a byl 14 metrů nad úrovní dna jeskyně. Tudy by se koně s vozem dovnitř dostat nemohli.

Pamětní deska MUDr. Jindřicha Wankela na stěně Býčí skály

Z této skutečnosti se odvozuje, že vozy, sloužící jako pohřební máry, musely být před jeskyní rozebrány a uvnitř opět sestaveny. Koně museli být nejdřív zabiti. Pokud tomu tak skutečně bylo, rituální akt musel být předem připraven.

Druhý vchod se nacházel jižně a býval zaplavený vodou. Je však možné, že v období sucha se tudy mohl pohřební průvod dovnitř dostat, ačkoli i v tomto případě se lidé museli hodně hluboko sklonit. Možná však, že nejprve odstranili nánosy zeminy a rozšířeným vchodem pak prošli bez nesnází.

S touto možností nesouhlasí geologové. Podle nich byl tento vchod před tisíciletími neprůchodný, byly zde rozsáhlé naplaveniny. To by znamenalo, že se lidé do jeskyně mohli dostat jen vysoko položeným otvorem, což je těžko představitelné, připustíme-li, že tu byla železářská dílna.

Co ovšem na Wankelově soudu nejvíce zaráží, je fakt, že nikdy nebyly nalezeny ostatky velmože spočívajícího na jakýchsi márách. Po celé jeskyni byly kosti rozházené, jako by zde kdysi došlo k nějakému výbuchu, požáru a zřícení vápencového stropu. Pokud v jeskyni došlo k neštěstí a oběti se udusily zplodinami, kdo je rozsekal?

Jindřich Wankel zřejmě něco důležitého přehlédl. Bohužel ověřit jeho závěry dalším výzkumem nelze. Pokud připustíme, že to byl hromadný pohřeb lidí, kteří zemřeli za zvláštních okolností, mohou to být ostatky místního kmene, jehož příslušníci vymírali na následky epidemie, a lidé už tenkrát vypozorovali, že se nákaza šíří dotykem s nemocnými i s předměty jejich denní potřeby.

Mrtvých přibývalo a živí se potřebovali nebožtíků rychle zbavit. Jeskyně se plnila mrtvými těly, která tam byla po částech vhazována jeskynním oknem. Ti, co dosud žili, považovali strašlivou nemoc za prokletí bohů.

V jeskyni snad pracovala odklízecí četa, která těla význačnějších příslušníků kmene dávala do rituálních poloh jako úlitbu rozhněvaným bohům, mrtvé spalovali na menších hranicích, a aby oheň všechno dobře strávil, rozsekávali nebožtíky na kusy.

Osadu, ve které řádila smrt, bylo potřeba vyklidit a vše, s čím mrtví přišli do kontaktu, bylo nutné rovněž pohřbít, tak se do jeskyně dostaly šperky, obilnice a kovové nástroje. Přeživší obyvatelé osady pak vybudovali velkou pohřební hranici, očistné plameny i hromadný hrob v podzemí byly zárukou, že prokletí smrti bude navždy zlomeno.

Taková hypotéza je přijatelná a dokonce je v souladu i s mnohými Wankelovými zjištěními. Po události se pak celé věky mezi lidmi v okolí tradovalo, že do prokleté jeskyně by žádný smrtelník neměl vstupovat. Místo bylo tabu, a nebýt obyčejné náhody, možná bychom se o hromadném hrobě v Býčí skále nikdy nedozvěděli.

To, co Jindřich Wankel nakonec objevil, je děsivé i záhadné zároveň. Co se před půldruhým tisíciletím v jeskyni doopravdy stalo, se už asi nikdy nikomu nepodaří objasnit.

III.

PÁD RODU SLAVNÍKOVCŮ

Libice

Byl to lítý boj a trval dva dlouhé dny. Český kníže Boleslav II. ležel v horečkách a v jeho komnatě na Pražském hradě bylo ticho. Nemohl hýbat levou rukou a nohou, polykání mu dělalo potíže. Slova, která se mu drala na jazyk v bezmocném vzteku nad vlastní nemohoucností, nešla vyslovit a jen chrčivě mumlal. Na kožešinami vystlaném loži ležel už druhý týden a přední velmožové země, se dohadovali o jeho nástupci. Měl to být Ryšavec, jak přezdívali Boleslavovu synovi, nesoucímu otcovo jméno.

Ryšavce se všichni báli. To on velel přemyslovské vojenské družině, a když knížete Boleslava II. stihl záchvat mrtvice, Ryšavec se snažil převzít všechny otcovy vladařské povinnosti. S vojáky, kteří v něm viděli svého vůdce, to ostatně nebylo těžké. Knížecí předáci to vzali na vědomí bez odporu, rozhodující vliv měli

mezi nimi Vršovci a ti byli s Ryšavcem jedna ruka. Byli stejně divocí, nespoutaní, mazaní i zákeřní.

Však se také s kněžicem rychle domluvili, že teď, když jeho otec tak těžce onemocněl, je konečně příhodná doba zničit nenáviděné Slavníkovce, jejichž bohatství je už dlouho zajímalo. Ani Ryšavec neměl Slavníkovce rád. Jejich kníže Soběslav usiloval o zcela nezávislou politiku, na zájmy Přemyslovců se příliš neohlížel. Dokonce prosakovaly zvěsti, že se domlouvá s polským panovníkem Boleslavem Chrabrým a že se Poláci chystají vpadnout do Čech a na knížecí stolec dosadit Soběslava, jemuž byl nakloněn i německý král Ota III.

Mezi polským vladařem a německým králem vládlo napětí, Soběslav se jako český kníže mohl stát zprostředkovatelem polsko-německého smíru. Zatím byla jazýčkem na vahách přemyslovská knížata, která z konfliktů mezi Poláky a Němci těžila, a české knížectví se díky tomu stalo mocným státem, s nímž musel jak polský, tak i německý panovník vážně počítat. To vše se mohlo změnit, pokud by Soběslav s polskou pomocí usedl na českém knížecím stolci.

Proto viděl Ryšavec ve Slavníkovcích jen zrádce, kteří chtějí získat přemyslovské dědictví po jeho otci a dědovi a jeho, panovníkova syna, zcela odstavit. Vždyť Slavníkovec Vojtěch, bratr Soběslavův, už dvanáct let zastával úřad českého biskupa a jistě by Soběslava podpořil. Ale Vojtěch, doprovázený bratrem Radimem, byl právě na cestě do Říma, pro své blízké nemohl udělat vůbec nic.

Šlo tedy jen o to, kdy a jak Slavníkovce zničit. Co na tom, že se starý kníže Boleslav II. rozhodl žít s nimi v míru a pokoji? Už nic nevnímá. Navíc došly zprávy, že kníže Soběslav vytáhl za hranice na pomoc německému králi v jeho boji s pohanskými Slovany. Centrum slavníkovské moci na Libici je tedy téměř bez ochrany, většina bojeschopných mužů odešla se svým knížetem.

Vršovci na Ryšavce naléhali, na Libici jsou jen starci, ženy a děti, těch pár bojovníků, které tam Soběslav zanechal, sídlo neubrání. Byli připraveni dát Ryšavci k dispozici všechny své muže, spolu s knížecí vojenskou družinou si byli jisti vítězstvím.

Mladý kníže souhlasil. Když se to podaří, Vršovci nepřijdou zkrátka, Libice bude jejich. Stanou se správci na slavníkovských državách pod přísahou uznání knížecí svrchovanosti nad dobytým územím. Vítězem bude český panovník a daně poplynou do jeho pokladnice. A až se on, Ryšavec, stane po otci českým knížetem, mohou Vršovci počítat s jeho přízní jako žádný jiný rod v Čechách.

Ale před nemocným otcem ani slovo! Později ho postaví před hotovou věc. Na Libici nesmí nikdo zůstat naživu. Slavníkovské plémě musí být vyhlazeno.

Dva dny odolávali obránci Libice obležení útočníků. Ale proti dobře vycvičené přesile neměli šanci. První pronikli za libické hradby divocí Vršovci a nemilosrdně pobíjeli každého, na koho narazili. Rodiny Soběslavových bratrů Spytimíra, Pobraslava, Pořeje a Čáslava se opevnily v kostelíku Panny Marie, kde se předem zásobily jídlem a pitím v naději, že se zde udrží až do Soběslavova návratu. Předpokládali, že vetřelci na kamenný kostel nebudou útočit, vždyť to byl křesťanský svatostánek s právem azylu.

Hradiště v Libici nad Cidlinou: základní informace pod širým nebem

Mýlili se. Vršovci vyhrožovali, že kostel lehne popelem, když se však vzdají, budou dopraveni do Prahy a český kníže rozhodne, co s nimi bude dál. Žen a dětí se to samozřejmě netýká, mohou na libickém hradě zůstat pod ochranou knížecí posádky.

Spytimír Vršovcům nevěřil, dobře znal jejich proradnost, a proto žádal záruku. Vzdají se, když sám český kníže potvrdí zachování jejich životů. Tu vystoupil Ryšavec a jako knížecí syn a budoucí vladař se zaručil, že lidem se nic nestane; když se Slavníkovci vůli a moci českého vladaře podrobí, bude s nimi zacházeno jako s příslušníky knížecí rodiny.

Čtyři bratři se dlouho radili, jak se zachovat. Spytimír Ryšavcově slovu nevěřil a vzdát se nechtěl. Ale šlo také o ženy a děti. Když se nevzdají a kostel neopustí, čeká je smrt. Kostelní zdi nejsou tak silné, aby odolaly soustředěnému náporu protivníka, a pokud bude kostel opravdu zapálen, všichni tu zahynou.

Otevřeli těžká dubová vrata a všichni čtyři vyšli ven. V té chvíli je Vršovci prokláli svými oštěpy, vzápětí vtrhli dovnitř a nešetřili nikoho. Kostelní dlažbu pokryla nehybná těla, ze slavníkovské tvrze vyšlehly plameny. Bylo dokonáno.

* * *

Kdo byli Slavníkovci? Mocný kníže Charvátů Slavník zemřel roku 981 a vlády v jeho državách se ujal jeho nejstarší syn Soběslav (Soběbor). V těch časech stanuli Slavníkovci na vrcholu své moci, což potvrzuje i fakt,

že o rok později byl Soběslavův bratr Vojtěch zvolen novým českým biskupem (r. 982).

Co této volbě předcházelo, přesně nevíme, ale Vojtěch, který získal vynikající teologické vzdělání v Magdeburku, se stal po návratu do Čech služebníkem a důvěrníkem prvního českého biskupa Dětmara (zemřel r. 982) a ten ho zřejmě před smrtí potvrdil za svého nástupce. Měl totiž všechny důležité předpoklady k zastávání tak vysoké církevní hodnosti. Nelze opomenout ani to, že Vojtěch byl oblíbencem magdeburského arcibiskupa Adalberta a že Slavníkovci byli pokrevně spřízněni s Přemyslovci. Vojtěchovo zvolení hlavou české křesťanské církve v Čechách se nabízelo.

Soudí se, že jeho zvolení mohlo mít i jisté vnitropolitické pozadí, spočívající v nástupu nového slavníkovského knížete Soběslava k moci. Dva největší a nejmocnější knížecí rody v Čechách – Přemyslovci a Slavníkovci – se prý dohodly na jakémsi rozdělení sfér vlivu. Zatímco slavníkovský kníže Soběslav uznal Přemyslovce Boleslava II. (vládl v letech 967 nebo 972–999) za svrchovaného panovníka celého českého knížectví a tím mu stvrdil svou podřízenost, Slavníkovec Vojtěch měl zastávat nejvyšší duchovní úřad v zemi.

Jisté je, že Přemyslovci již delší dobu usilovali o sjednocení celých Čech pod svou svrchovanou vládu po dobrém i po zlém a za knížete Boleslava I. (vládl 929 nebo 935–972) dokonce expandovali i do okolních zemí a vytvořili státní celek, sahající na sever až do Polska a na východě až ke Kyjevské Rusi.

Samozřejmě že hranice českého státu byla spíše pomyslná, určovala se podle toho, kam sahal přemyslovský vliv, nikoli faktická knížecí moc, která se omezovala na mnohem menší území.

Mnozí vládcové okolních kmenů a rodů byli členy přemyslovské knížecí družiny, tvořili to, co lze s jistou nadsázkou nazvat zemskou správní radou, poradním sborem českých vladařů. Soudí se, že slavníkovská knížata do této kategorie nepatřila, jejich mocenské postavení v Čechách mělo jiný, mnohem privilegovanější charakter, spočívající v nezávislosti jejich držav na zbytku českého knížectví.

S Přemyslovci je pojil i příbuzenský vztah. Kníže Slavník měl za manželku Střezislavu (zemřela roku 987), sestru Václava I. a Boleslava I., což rodu zřejmě zaručovalo i výsadní a nezávislé postavení na přemyslovských vladařích, jimž se cítili být rovnocennými partnery. Slavníkovci ovládali poměrně velkou enklávu, sahající podle pozdějšího Kosmova líčení v jeho *Kronice české* od severovýchodních Čech až k dnešním jihočeským Netolicím. Spravovali území, které mohlo směle soupeřit s územím pod přímou vládou a správou Přemyslovců.

Můžeme hovořit o jakémsi dvojvládí, byť byla přemyslovská knížata alespoň formálně Slavníkovcům nadřazena. Do jaké míry tuto nadřazenost přemyslovských vladařů Slavníkovci chápali a uznávali i fakticky, se můžeme jen dohadovat.

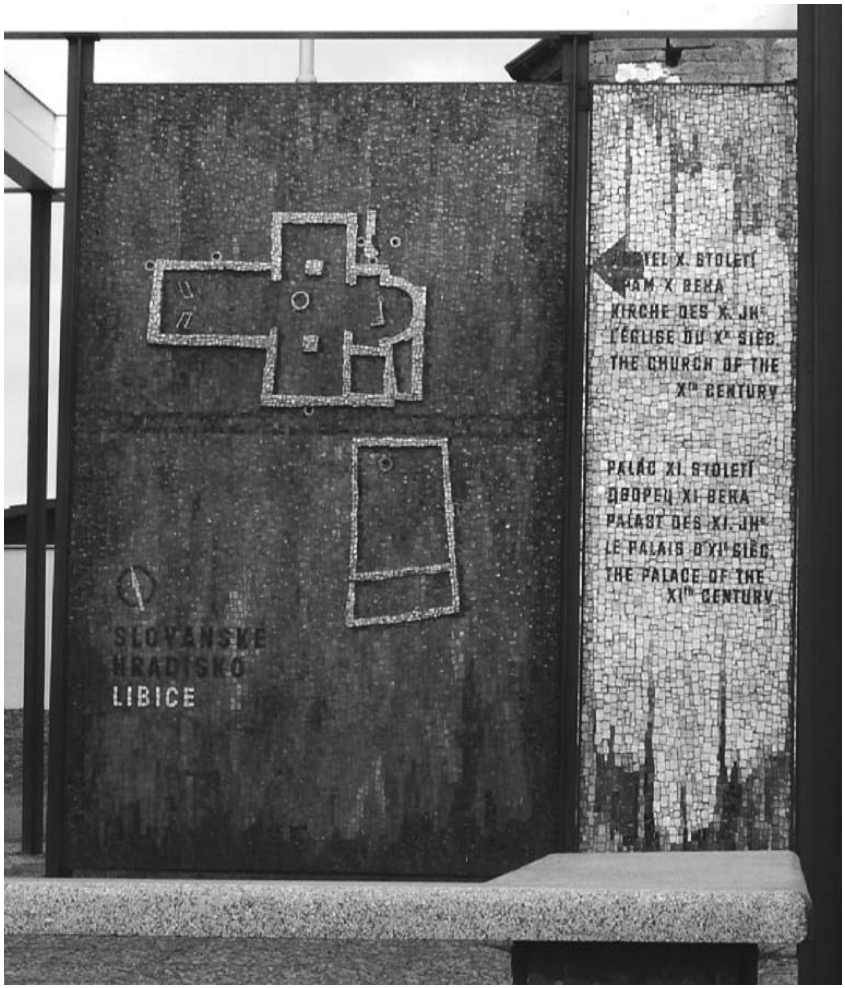

Půdorys hradiště

Historici se vesměs shodují, že si do svých záležitostí od přemyslovských knížat zasahovat nedali, a pokud k něčemu takovému docházelo, pak to bylo spíše výsledkem diplomatických aktivit než skutečného mocenského uplatňování vladařské nadřazenosti Přemyslovců hrubou silou. Přemyslovská knížata neměla dostatek sil ani prostředků, Slavníkovci měli vlastní početnou knížecí vojenskou družinu a byli schopni postavit do pole i silné vojsko. Ozbrojený konflikt s nimi by pro Přemyslovce znamenal příliš velké riziko, proto dávali přednost diplomacii. Dokládá to i sňatek knížete Slavníka s Přemyslovnou Střezislavou, který měl být zárukou spojenectví obou knížecích rodů.

Po čase však vyvstal problém. Boleslavovi II. se narodili čtyři synové (Václav, Boleslav, Jaromír a Oldřich; Václav zemřel ještě jako dítě), z nichž se dospělosti dožili jen tři, kníže Slavník měl synů sedm. V budoucnu se mohlo stát, že vládnoucí českou dynastii Přemyslovců vystřídá některý ze Slavníkovců a založí novou dynastii českých panovníků.

Nelze proto vyloučit, že touto úvahou se Boleslav II. zabýval. Ke zhoršení jeho vztahů se Slavníkovci nepochybně přispívaly i konflikty s novým biskupem Vojtěchem, jenž usiloval o větší nezávislost domácího kléru i svého úřadu na panovnické moci, což u českého panovníka naráželo na odpor.

Nutno ovšem říct, že Vojtěchova politika byla v souladu s přáním římských papežů, kteří podporovali větší nezávislost kněžstva na světských vlád-

cích. Vojtěch tedy nejednal svévolně, jako český biskup se podřizoval papežské politice, s níž se plně ztotožňoval.

Napětí mezi Přemyslovci a Slavníkovci zvyšovaly i zhoršující se česko-polské vztahy, jež roku 989 přerostly v krvavou válku o Slezsko mezi Boleslavem II. a polským knížetem Měškem I. (Měčislavem), ukončenou až Měškovou smrtí roku 992. Vztahy mezi Boleslavem II. a novým polským panovníkem Boleslavem Chrabrým byly však i nadále napjaté, neboť český kníže válkou získal polské državy ve Slezsku, které po roce 990 Měšek jen zčásti dobyl zpět. Jak se v průběhu tohoto konfliktu zachovali Slavníkovci?

Na to neexistuje jednoznačná odpověď. S novým polským panovníkem Boleslavem Chrabrým udržovali Slavníkovci podle všeho velmi přátelské kontakty. Nelze tedy vyloučit, že při Boleslavově válce s knížetem Měškem I. zachovali neutralitu a na konfliktu se přímo nepodíleli.

Z pohledu českého knížete to však muselo být pokládáno ne-li za zradu, tak určitě za projev neloajality. Neutrální postoj Slavníkovců v česko-polském válečném konfliktu by rovněž svědčil o tom, že usilovali o vlastní nezávislou zahraniční politiku, což se Boleslavovi II. jistě nelíbilo. Po roce 992 se vztahy mezi Přemyslovci a Slavníkovci začaly povážlivě zhoršovat a zřejmě není náhoda, že biskup Vojtěch v roce 994 z Čech natrvalo odešel.

Důvodem jeho odchodu prý měl být konflikt s Vršovci, kteří vraždou jisté cizoložnice, údajně manželky jednoho z Vršovců, znesvětili kostel sv. Jiří

na Pražském hradě. Biskup Vojtěch této ženě poskytl v kostele azyl, ale Vršovci poštvaný lid pronikl dovnitř, ženu vyvlekl ven a tam byla popravena. Právo azylu tím bylo porušeno, ale to se v té době stávalo často, křesťanství ještě nebylo pevně zakotvené.

K Vojtěchovu rozhodnutí odejít mohly přispět i jeho střety s knížetem Boleslavem II., týkající se i nově založeného kláštera benediktinů v Břevnově (ustaven r. 993). Český panovník začínal ve Vojtěchovi vidět nebezpečného kverulanta, který chce vyvoláváním sporů oslabit jeho mocenskou pozici. Navíc byl Vojtěch Slavníkovec, což zvyšovalo podezíravost Boleslava II.

V roce 994 došlo k mohutnému povstání Polabských Slovanů proti německému králi Otovi III. Ten okamžitě požádal o pomoc všechny sousední křesťanské vládce, mezi nimi i Boleslava Chrabrého, Boleslava II. a slavníkovského knížete Soběslava. Shromaždištěm vojsk se stal Magdeburk.

V té chvíli vzniklo uvnitř slavníkovských držav jakési mocenské vakuum, protože drtivá většina branných sil odešla s knížetem Soběslavem za hranice. Také Boleslav II. vyslal německému králi na pomoc početné vojsko a velení svěřil svému nejstaršímu synovi Boleslavovi, později zvanému Ryšavý. Není to ale jisté, v Čechách se totiž shromažďovalo další vojsko na pomoc a není vyloučeno, že právě zde velel Boleslav Ryšavý společně se svými bratry Oldřichem a Jaromírem, kteří se tažení proti slovanským pohanům chtěli také zúčastnit.

Informační panely u vstupu do někdejšího slavníkovského sídla v Libici

Pak si zřejmě někdo uvědomil, že centrální slavníkovské hradiště na Libici je bez ochrany a že nastal příhodný čas k jeho dobytí. Kdo však vydal rozkaz, zřejmé není. Také kronikář Kosmas soudí, že to byla soukromá akce českých předáků: „Protože toho času kníže nemohl vládnouti sám nad sebou, ale vládli předáci, tito obrátivše se v nenávistníky Boha, ničemných otců nejhorší synové,

vykonali velmi zlý a ničemný skutek.“ (Kosmova *Kronika česká*, I. kniha, kapitola 29).

Co se v Čechách tehdy dělo? Podle historiků byl kníže Boleslav II. stižen mrtvicí a nemohl vykonávat vladařské povinnosti. Dá se proto soudit, že jeho místo zaujal jeho následník Boleslav Ryšavý, který převzal dočasně vládu i s knížecími předáky, mezi nimiž měli značný vliv Vršovci. Byli to příslušníci starobylého rodu, jenž měl spory s biskupem Vojtěchem, a existují domněnky, že mnozí stále ještě tajně vyznávali pohanství.

Pokud Boleslav Ryšavý v zemi zastupoval svého nemocného otce, mohl českému vojsku velet některý z jeho bratrů, možná Jaromír, možná Oldřich. Ryšavec doma připravoval další pomocné vojenské sbory a mohl to být právě on, kdo útok proti slavníkovské Libici svým rozhodnutím posvětil.

Také je možné, že s českým vojskem odešel Boleslav Ryšavý a vážně nemocný kníže Boleslav II. pověřil zastupováním knížecí předáky; o roli jeho dalších synů, Jaromíra a Oldřicha, rovněž o úloze Vršovců se můžeme jen dohadovat.

Kosmas má možná pravdu, že akce proti Libici byla privátní záležitostí knížecích předáků vedených Vršovci, ale také mohl pravdu vědomě zkreslovat, aby ani stín podezření nepadl na českého panovníka Boleslava II., kterého v *Kronice* vysoce vyzdvihoval pro jeho příkladnou křesťanskou zbožnost (odtud také Boleslavův přídomek Pobožný).

Sousoší sv. Vojtěcha a sv. Radima před základy chrámu, které navrhli Vojtěch a Marie Adamovi, bylo odhaleno v roce 2000

Můžeme se ptát, zda by samotní knížecí předáci dali dohromady tak silné vojsko, aby pevné slavníkovské hradiště oblehlo a dobylo. Odpověď neznáme, můžeme jen usuzovat, že část shromážděných vojenských sborů se k útoku proti Libici přidala, vždyť dobytí centrálního slavníkovského sídla slibovalo bohatou kořist. Početní převaha přemyslovských vojáků musela být velká, protože libické hradiště

padlo za necelé dva dny. Přitom Libice měla mohutné hradby i hluboké příkopy a dobýt ji nebylo nijak snadné i za předpokladu, že jejích obránců bylo málo.

Není proto vyloučeno, že Libice nebyla dobyta přímým obléháním, ale zradou či jiným úskokem. Archeologové jsou si jisti, že hradiště padlo násilím, ale jeho krátké obléhání přesto vzbuzuje rozpaky.

K útoku došlo 27. září 995, v předvečer svátku sv. Václava, zřejmě už v nočních hodinách. První útok byl odražen, druhý den došlo k vyjednávání s obléhateli, protože obyvatelé hradiště chtěli bohoslužbami uctít svatováclavský svátek. Útočníci nabídku příměří odmítli a podle pozdější svatovojtěšské legendy Bruna s Querfurtu prý pyšně odpověděli na nabídku obléhaných slovy: „Je-li vaším svatým Václav, naším je Boleslav…“ Ale který Boleslav? Snad kníže Boleslav II., který ležel bezvládně na svém lůžku v Praze, nebo kněžic Boleslav Ryšavý, jenž možná celé akci velel? To nevíme.

Obléhání pokračovalo, početní převaha útočníků byla zjevná. Po průniku přemyslovských oddílů nastala krvavá řež, které neunikli ani příslušníci rodiny knížete Soběslava se všemi příbuznými. Útočníci pobíjeli i ženy s dětmi, nikdo ze Slavníkovců nesměl zůstat naživu.

Soběslavovi bratři zahynuli i se svými rodinami, z celého rodu zbyli naživu jen ti, kdo se toho času na Libici nezdržovali (Soběslav, Vojtěch a Radim). Libice byla vypleněna a její pevné hradby zachvátily plameny.

Za původce masakru pozdější kronikáři (nikoli Kosmas a Dalimil) označili Vršovce, kteří prý záviděli Slavníkovcům jejich bohatství a později na Libici vykonávali funkci přemyslovských správců, což měla být podle některých výkladů odměna za jejich zásluhy. Do jejich držení měla připadnout i část slavníkovských držav, takže se Vršovci stali jedním z nejbohatších rodů v Čechách.

Základy chrámu ze slavníkovského období

Kdy však k něčemu takovému došlo, není známo. Jisté je jen to, že teprve roku 1108 máme historicky potvrzeno, že na Libici byl správcem jistý Vršovec Božej, který měl být roku 1100 i v pozadí útoku na českého knížete Břetislava II. Přísně historicky vzato, nemáme věrohodný doklad o tom, že útok proti Libici roku 995 iniciovali Vršovci. Nepochybně však patřili mezi knížecí předáky, které z tohoto zločinu vinil Kosmas.

Za svůj mocenský vzestup však Vršovci vděčili právě zničení rodu Slavníkovců, jejichž místo zaujali díky svému bohatství a vlivu. Nakonec neušli podobnému osudu, roku 1108 byli na rozkaz tehdejšího českého knížete Svatopluka vyvražděni.

Komu vybití Slavníkovců nejvíce prospělo? Vládnoucí Přemyslovci se zbavili největší domácí konkurence a mohli dokončit sjednocení Čech pod svou svrchovanou vládou. Z toho také vyplynul tradovaný závěr, že za libický masakr byl zodpovědný Boleslav II. nebo jeho syn Boleslav Ryšavý.

Ve své době bylo libické hradiště honosnou rezidencí slavníkovských knížat, dokládalo jejich moc. Otázkou zůstává, jak dlouho mohli útočníkům v kostele Panny Marie vzdorovat příslušníci knížecího rodu, kteří se tam podle pověsti se svými rodinami ukryli. Záleží na tom, jak dobře se uvnitř zásobili jídlem, vodou a zbraněmi. Možná den, možná týden, to lze jen těžko říct, když podobu tohoto kamenného kostela se silnými zdmi známe jen z přibližných novodobých rekonstrukcí.

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.